

ارائه مدل مشارکت مؤسسات مذهبی جامعه‌محور در مدیریت خطر بلایا

چکیده

مقدمه

امروزه، مدیریت خطر بلایا با محوریت جامعه به‌عنوان یک رویکرد بسیار مؤثر مورد تأکید قرار گرفته است. سازمان‌های مذهبی یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های جامعه هستند. آن‌ها به منابع و امکاناتی دسترسی دارند که می‌توانند برای کمک به سازمان‌های دولتی برای مدیریت موفقیت‌آمیز در برابر بلایا بسیار مهم و تأثیرگذار باشند. این مطالعه باهدف ارائه‌ی مدل مشارکت مؤسسات مذهبی در مدیریت خطر بلایا انجام پذیرفته است.

روش

این مطالعه در سه مرحله انجام شد. در مرحله اول، مطالعه مرور نظام‌مند به‌منظور شناسایی اقدامات انجام‌شده در راستای مشارکت نهادهای مذهبی مبتنی بر جامعه در مدیریت خطر بلایا در ایران و جهان انجام شد. بدین منظور جست‌وجو در چندین پایگاه داده‌ی معتبر داخلی و بین‌المللی انجام شد سپس در مرحله دوم به‌منظور شناسایی و استخراج ابعاد و مؤلفه‌های تأثیرگذار بر مشارکت سازمان‌های مذهبی جامعه‌محور در مدیریت خطر بلایا در ایران از رویکرد کیفی استفاده شد. در این مرحله، ۳۳ مصاحبه نیمه ساختاریافته با مدیران، کارشناسان و ذی‌نفعان مدیریت خطر بلایا و مؤسسات مذهبی انجام و با روش تحلیل محتوی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در مرحله سوم مؤلفه‌های استخراج‌شده از مراحل قبل در قالب مدل اولیه ارائه گردید و این مدل با استفاده از روش دلفی و نظرسنجی از ۲۸ نفر از خبرگان اعتبارسنجی شد.

یافته‌ها

در مطالعه‌ی مرور نظام‌مند از ۱۸۰۷۱ مطالعه‌ی به‌دست‌آمده در جستجوی اولیه، پس از حذف موارد تکراری، انجام غربالگری و فرآیند انتخاب به‌وسیله‌ی ابزارهای مرتبط، ۲۲ مطالعه به مرحله‌ی نهائی این مطالعه وارد شد. در این مطالعات به مؤلفه‌هایی نظیر پتانسیل نهادهای مذهبی برای مشارکت در مدیریت خطر بلایا، آمادگی نهادهای مذهبی در برابر بلایا، مشارکت در فاز پاسخ، بازسازی و بازتوانی، سرمایه‌ی اجتماعی، همکاری و مشارکت همه‌ی ذی‌نفعان و برخورد با بلایا با رویکرد قدیم و جدید اشاره شد. در بخش

کیفی مطالعه، پس از پیاده‌سازی و تحلیل مصاحبه‌ها، ۶ مضمون تاب‌آوری اجتماعی، مشارکت در فاز آمادگی، مشارکت در باز پاسخ، مشارکت در فاز بازسازی و بازتوانی، سیاست‌گذاری و چالش‌ها استخراج شد که هر یک از این مضامین دارای چندین طبقه و زیر طبقه بودند. ترسیم روابط مضامین استخراج‌شده نهایی، موجب شکل‌گیری مدل مفهومی اولیه مشارکت سازمان‌های مذهبی جامعه‌محور در مدیریت خطر بلایا گردید. سپس ابعاد مدل مفهومی اولیه در قالب پرسشنامه‌ی دلفی و جهت ارائه‌ی نظر برای ۲۸ نفر از خبرگان ارسال شد که پس از انجام یک مرحله دلفی، تمام سؤالات مورد موافقت خبرگان با درصد توافق بالاتر از ۶۶/۷ رسیدند و بدین ترتیب مدل نهائی مشارکت مؤسسات مذهبی جامعه‌محور در مدیریت بلایا ارائه گردید.

نتیجه‌گیری

نهادهای مذهبی پتانسیل بزرگی برای مدیریت خطر بلایا دارند. آن‌ها غالباً در مراحل پاسخ و بازیابی بلایا کمک می‌کنند. اگرچه این خدمات ارزشمند هستند، اما پتانسیل بسیار خوبی در این مؤسسات برای شرکت در فازهای آمادگی و کاهش آسیب به‌عنوان بخشی از چرخه بلایا وجود دارد که به دلایل مختلف از جمله نبود قانون، نبود برنامه‌ریزی و عدم هماهنگی از این پتانسیل استفاده بهینه نمی‌شود. سیاست‌گذاری، هماهنگی و همکاری همه‌ذی‌نفعان و استفاده مناسب از سرمایه‌ی اجتماعی، طراحی و تدوین برنامه‌ی آمادگی، جلب‌توجه مسئولان نهادهای مذهبی به رسالت ایشان در کاهش خطر بلایا، استفاده از پتانسیل‌های بالقوه این مؤسسات در مراحل مختلف چرخه‌ی بلایا و یک مدل کاربردی برای مشارکت مؤسسات مذهبی، به‌ویژه مساجد، در مدیریت خطر در این مسیر ضروری به نظر می‌رسد.

کلیدواژه‌ها

بلا، "مؤسسات مذهبی"، "جامعه‌محور"، "مدیریت خطر بلایا"، "سازمان‌های مذهب محور"